

## Locarnské smlouvy a Německo.

Dr. Jiří K o j e c k ý (Praha).

Na podzim roku 1925 se sešli v Locarnu zástupci Německa, Belgie, Francie, Velké Britanie, Itálie, Československa a Polska na schůzi, která měla společnou dohodou najít prostředky, jak uchovati národy od války a postarati se o pokojné vyřizování sporů každého druhu, které by po případě mohly vzniknouti mezi některými z nich. Dne 16. října bylo parafováno pět smluv, zvaných úmluvami locarnskými. Je to tak zvaný rýnský pakt (Němci říkají Westpakt) mezi Německem, Belgií, Francií, Velkou Británií a Itálií a čtyři rozhodčí smlouvy: mezi Německem na straně jedné a Belgií, Francií, Československem a Polskem na straně druhé. (Kromě toho byly téhož dne v Locarnu podepsány garanční smlouvy francouzsko-československá a francouzsko-polská.)

V rýnském paktu si strany zaručily zachování územního stavu, vyplývajícího z hranic, stanovených mezi Německem a Belgií a Německem a Francií mírovou smlouvou versailleskou, jakož i ustanovení čl. 42 a 43 této smlouvy o demilitarisovaném pásmu.

Německo, Belgie a Francie se zavázaly nepodniknouti útoku ani vpádu a neuchýliti se k válce s výjimkou těchto případů:

1) spravedlivá obrana, to jest odpor proti porušení závazku vpředu řečeného, nebo odpor proti zjevnému nedodržení čl. 42 a 43 mírové smlouvy (má-li takové nedodržení povahu nevyvolaného útoku a jestliže pro shromažďování branných sil v demilitarisovaném pásmu je nutný bezodkladný zásah);

2) akce, kterou se provádí čl. 15, odstavec 7 Úmluvy o společnosti národů (když se Radě nepodaří jednohlasným usnesením rozhodnouti spor nepodléhající řízení soudnímu nebo rozhodčímu);

3) akce, kterou se provádí článek 16 Společnosti národů (sankce proti členu Společnosti, který nedbaje svých závazků sáhl k válce).

Belgie, Německo a Francie se zavázaly vyřizovati pokojnou cestou všechny otázky, »které by je rozdvojily«.

Usoudí-li kterákoli smluvní strana na porušení závazku o demilitarisovaném pásmu, vznese otázku bezodkladně na Radu společnosti národů. Zjistí-li Rada porušení, oznámí to

ihned signatářům z nichž každý je závázán poskytnouti bezodkladně podporu té mocnosti, proti níž byl závadný skutek namířen.

V případě zjevného nedodržení závazků o demilitarisovaném pásmu jsou signatáři závázáni bezodkladně poskytnouti podporu straně, proti níž bylo porušení namířeno, jakmile se tato mocnost mohla přesvědčiti, že toto porušení má povahu nevyvolaného útoku a že pro shromáždování branných sil v demilitarisovaném pásmu je nutný bezodkladný zásah.

Rýnský pakt má pozbyti platnosti do roka ode dne, kdy Rada na žádost jednoho ze signatářů uzná dvoutřetinovou většinou, že Společnost národů poskytuje signatářům dostatečné záruky.

Locarnské úmluvy se staly ústředním bodem událostí poslední doby. Dne 7. března 1936 odevzdala německá vláda jejich signatářům memorandum tohoto smyslu: Francie porušila rýnský pakt tím, že sjednala vojenský spolek se Sovětským svazem, namířený výlučně proti Německu. Tím pozbyl rýnský pakt svého vnitřního smyslu a prakticky přestal existovati; proto ani Německo se již nepovažuje za závázáno tímto zaniklým paktem. Německá vláda je nyní nucena čeliti situaci nově vytvořené tímto spojenectvím a novou spojeneckou smlouvou Československa se Sovětským svazem; v zájmu primitivního práva národa na zabezpečení svých hranic k ochraně všech možností jeho obrany obnovila proto dnem 7. března 1936 úplnou a ničím neobmezenou suverenitu říše v demilitarisovaném pásmu Porýní.

Skutečnosti, na které citované memorandum míří, jsou tyto:

V čl. 2 rýnského paktu se Německo, Belgie a Francie závázaly, že nepodniknou žádného útoku a vpádu a že se neuchýlí k válce kromě výjimek vpředu zmíněných. Tyto výjimky jsou zároveň případy, ve kterých je dovoleno členům Společnosti národů vésti válku. Pro případy válek dovolených podle čl. 15, odst. 7 a čl. 16 Úmluvy o společnosti národů si zajistila Francie přispění a pomoc Sovětského svazu smlouvou ze dne 3. května 1935. Smlouvu téhož obsahu uzavřelo se Sovětským svazem dne 16. května 1935 Československo. Tentýž způsob pomoci a přispění je předmětem garančních smluv francouzsko-československé a francouzsko-polské, parafovaných v Locarnu; casus garantiae těchto smluv jsou však omezeny výslovně na případy nedodržení závazků z ostatních locarnských smluv.

O spojenecké smlouvě francouzsko-sovětské praví německé memorandum, že omezila dosah zřeknutí války, smluveného s Německem (v rýnském paktu) a porušila ustanovení formálních právních mezí (spočívajících podle německého názoru patrně v tom, že Francie neměla práva ujednávatí více spoje-

neckých smluv než jich v Locarnu měla a i ty prý měly být »přizpůsobeny konstrukci locarnského paktu«). Nemělo by valného smyslu pouštět se do bližšího rozboru této zcela nejasné argumentace. Jestliže nastala uzavřením francouzsko-sovětské úmluvy jaká změna locarnské situace, tož spočívá v tom, že v případě války nezakázané rýnským paktem má Francie a Československo posici předpokladatelně silnější o spojenectví se Sovětským Svazem.

Z německého memoranda nelze vyčísti, že by se jeho argumentace opírala značněji o teorii práva na výpověď smlouvy jednostranně porušené<sup>1)</sup> ani o teorii doložky »rebus sic stantibus«, které hrály takovou roli v německém vysvětlování porušení vojenských klausulí mírové smlouvy versaillské dne 16. března 1935<sup>2)</sup>. Je to spíš ozvěna starého učení o evropské rovnováze, které však nikdy nebylo považováno za právní princip.

Memorandum si zřejmě nelibuje v jasnosti, proto také užívá věty: »Německo se již nepovažuje za zavázáno tímto niklým paktem«. Jest otázkou, zdali to má být vykládáno tak restriktivně, že Německo považuje nadále za závazné rozhodčí smlouvy v Locarnu uzavřené (hovělo by to celkem proklamovanému systému Hitlerovy politiky dvoustranných sousedských úmluv s vyloučením mezinárodního soudnictví na širší basi) či extensivně v tom smyslu, že Německo považuje i tyto rozhodčí smlouvy za překonané, ježto tvoří s rýnským paktem nesporně jeden celek geneticky, historicky a v důsledku společné závěrečné akty do jisté míry i právně.

Po takto nejasném ukončení námitek proti rýnskému paktu vykládá memorandum, že je německá vláda nucena čelit situaci nově vytvořené francouzsko-sovětským spojenectvím, takže »v zájmu primitivního práva národa na zabezpečení svých hranic a k ochraně všech možností jeho obrany obnovila úplnou a ničím neomezenou suverenitu říše v demilitarisovaném pásmu«. Tato věta se přimyká k předchozím úvahám o rýnském paktu a přece myšlenka jí vyjádřená nemá s ním nic společného.

V člancích 42 a 43 mírové smlouvy versaillské bylo Německu zakázáno udržovati nebo budovati opevnění na západní hranici až po čáru vzdálenou 50 km na východ od Rýna. V témže, tak zvaném demilitarisovaném pásmu je Německu zakázáno udržovati nebo shromažďovati branné síly, konati vojenská cvičení a udržovati jakékoli věcné pomůcky k mobilisaci. Ustanovení těchto se dotkl rýnský pakt v čl. 1 ustanovením, že si smluvní strany *zaručují* každá zvlášť i společně zachování územního stavu vyplývajícího z hranic mezi Německem a Francií a neporušitelnost těchto hranic, jakož i za-

<sup>1)</sup> Slova »... že chce zachovati věrnost k závazkům z rýnského paktu a plnit je tak dlouho, jak dlouho to budou činiti ostatní...«

<sup>2)</sup> O tom viz moje pojednání »Mírová smlouva versaillská«, Všechno 1935, str. 328 a násl.

chování ustanovení čl. 42 a 43 mírové smlouvy versailleské. Takto byla opatřena konkrétní záruka nejen k dodržení jednostranného závazku Německa v čl. 42 a 43, nýbrž též k zachování dnešních hranic, jež jsou zaručovány na obě strany (garanty vůči Francii a Německu jsou Velká Británie a Itálie, vůči Belgii pak všechny tyto státy.<sup>3)</sup> Tento systém vzájemných záruk doplňují Československo a Polsko prostřednictvím garančních smluv s Francií. To byl »locarnský duch«, ovládající politiku oněch dob, která se snažila zbaviti Německo tíže z vlastního komplexu méněcennosti, vysvětlovaného strohým zněním jednostranných jeho závazků z mírové smlouvy; současně ovšem tato politika ulamovala hrot právnicky neudržitelné teorii jistých německých kruhů o »versailleském diktátu« jakožto souhrnu závazků jednostranně vnučených a tudíž neplatných.<sup>4)</sup> Z těch důvodů nalzáme v závěrečném aktě locarnské konference zmínku o přesvědčení, že locarnské smlouvy přispějí vydatně k tomu, aby povolilo napětí myslí mezi národy, jakož i zdůraznění, že k souhlasu s návrhy smluv se došlo společnou dohodou.

Spojitosť rýnského paktu s mírovou smlouvou je nepopíratelná. Modifikace mírové smlouvy však nešla tak daleko, aby změnila stav demilitarisovaného pásma v ohledu právním. Nelze mluvit o tom, že demilitarisaci onoho pásma změnil rýnský pakt v neutralisaci.<sup>5)</sup> Článek 1 Rýnského paktu pouze *zaručil* zachování zákazů v čl. 42 a 43 mírové smlouvy, adresovaných Německu. Neutralisace části území není ovšem zvláštním samostatným institutem práva mezinárodního a není námitek, proč by se právní stav demilitarisovaného pásma nemohl nazývati neutralisací. Tato neutralisace však byla vytvořena mírovou smlouvou a nikoli Rýnským paktem, který jí pouze zaručil.<sup>6)</sup>

<sup>3)</sup> M. A. Zimmermann: »Rýnský pakt« 1929, str. 45.

<sup>4)</sup> Nejnovější prací na toto téma je článek vídeňského docenta Dr. Bedřicha Bleibera v Zeitschrift für Völkerrecht 1935, str. 385: »Aufgezwungene Verträge im Völkerrecht«. Autor tento považuje mírovou smlouvu versailleskou za naříkatelnou proto, že podmínky v ní uložené byly Německu vnučeny v odporu s »převzatým závazkem« spojenců uzavřítí mír na podkladě 27 bodů Wilsonových. Autor zřejmě želi toho, že se tato odvážná a žádným neněmeckým spisovatelem neschvalovaná konstrukce nehodí na ostatní mírové smlouvy; proto buduje novou, v podstatě přirozenoprávní teorii, docházející ke konečné formulaci »právní zásady« stejně neprokázané jako neupotřebitelné: rozhodčí soud by směl podle něho vysloviti neplatnost mírových podmínek, jež poraženému státu znemožňují udržeti svůj národ na kulturní výši, odpovídající jeho povaze a dějinám (!).

<sup>5)</sup> Jak tvrdí M. A. Zimmermann, o. c., str. 47, s čímž souhlasí Kallab v recenzi, uveřejněné v Časopise pro právní a státní vědu 1929, str. 98.

<sup>6)</sup> Ačkolí neutralisace části území je něčím naprosto rozdílným od neutralisace státu, budiž dovoleno podotknouti, že ani při neutralisaci státu záruky nejsou podmínkou neutrality, nýbrž pouze častým průvodním zjevem.

V této terminologické úvaze nelze nechat bez povšimnutí, že přívrženci tak zvané klasické doktriny mezinárodního práva a zvláště spisovatelé angloameričtí řadí rýnskou demilitarisaci mezi mezinárodní služebnosti, to jest »práva nerozlučně spojená s předmětem, jehož se týkají, takže zůstávají v platnosti a mohou býti vykonávána, ať jakkoli se změní vlastnictví území, na něž se vztahují.«<sup>7)</sup>

Demilitarisaci podle čl. 42 a 43 mírové smlouvy versaillské však nelze považovati za státní služebnost ani tehdy, uznáváme-li možnost takových služebností, což není nikterak všeobecné. Nejen totiž nejnovější školy (na př. Henrich ve Struppově »Wörterbuch für Völkerrecht und Diplomatie« II, str. 533, heslo Servituten) nýbrž i starší autoři (na př. Jellinek ve »Všeobecné státovědě« str. 424) a novější prakse (výbor právníků Společnosti národů při řešení otázky neutralisace Aalandských ostrovů, jež rozřešena tak, že Finsko, nabyvší těchto ostrovů od Ruska, muselo jejich neutralisaci zvláště uznati a prohlásiti, takže staré ruské prohlášení jejich neutralisace z roku 1856 nebylo považováno za projev zakládající závazek povahy věcné, nýbrž za obyčejnou obligaci) staví se ostře proti pojmu služebnosti v právu mezinárodním.

Právní poměry považované některými spisovateli za státní služebnosti demilitarisace, byly založeny smlouvami, jichž text neurčoval výslovně stát, jemuž se ukládá určitá zdrženlivost v opevňování a rozložení posádek. Tak čl. 2 smlouvy berlínské z roku 1878, upravující poměry na Balkáně, stanovil, že »v okruhu 10 km kolem Samokova *nebude možno* zřizovati opevnění«, čl. 11, že *místní vláda* zruší staré turecké pevnosti v Bulharsku a nových *nebude zřizovati*, čl. 29, že *nebudou zřizována* opevnění na Bojaně; neutralisace ionských ostrovů byla stanovena čl. 1 londýnské smlouvy z r. 1863: »budou požívatí výhod věcné neutrality a v důsledku toho žádá ozbrojená moc námořní nebo vojenská *nebude moci býti* posádkou na území nebo vodách těchto ostrovů...« Z těchto stipulací bylo tedy možno zastáncům soukromoprávního a věcného pojetí státního území usuzovati, že závazek má »lpěti na území«, když nebyl výslovně určen stát, jenž jím měl býti obtížen.

Za žádných okolností však by nebyl ospravedlněn stejný úsudek při výkladu čl. 42 a 43 mírové smlouvy versaillské: byl-li jimi závazek demilitarisace uložen výslovně Německu, nelze tvrditi, že by trval a přešel na př. na Francii, kdyby tato snad onoho území cessí nabyla.

Bez ohledu na to, zdali články 42 a 43 založily služebnost či neutralisaci, je jisto, že omezily na části německého území smluvní cestou říšskou svrchovanost a trvalost tohoto omezení

<sup>7)</sup> Definice Oppenheimova »Mezinárodní právo« I, str. 324.

byla zaručena rýnským paktem. Militarisace tohoto demilitarisovaného pásma není jen vyvázáním se závazků rýnského paktu, nýbrž v prvé řadě porušením mírové smlouvy versaillské, jejíž účinnost rýnský pakt zaručoval. Porušení těchto závazků je zřejmě zamýšleným zlepšením vojenské pozice vůči Francii. Nejedná se o obnovení »ničím neomezené suverenity« v demilitarisovaném pásmu. I po tomto porušení smluvních závazků je tam říšská svrchovanost po mnohých stránkách smluvně omezena jako u každého jiného státu, mimo jiné však též v důsledku toho, že územím tímto protékají mezinárodní řeky Rýn a Mosela.

Nemůže býti s právního hlediska pochyby o tom, že ani svémocná militarisace Porýní ani slova německého memoranda nezměnila nic na právní platnosti závazků, plynoucích z mírové smlouvy a z rýnského paktu. Ježto však se Německo úmyslně a důsledně vyhýbá všem způsobům kolektivní úpravy mezinárodního společenství počítajíc v to mezinárodní soudnictví, nastává pomalu v hrubých rysech evropského mezinárodního společenství opět starý stav, kdy jedinou oporou mezinárodních vztahů byla vzájemná důvěra. Tato důvěra byla posledním krokem Německa otřesena zvláště pokud se týče rýnských poměrů. Při tak silném rozlišení obou táborů, z nichž jeden je vázán četnými povinnostmi, plynoucími z Úmluvy o Společnosti národů, druhý pak se po popření stěžejních právních závazků těší skoro naprosté neomezenosti v jednání, bude patrně počítáno s dokonaným skutkem (*fait accompli*) a hledána nová úprava, jež by se aspoň pro první čas těšila opět důvěře všech stran, rozhodujících v evropském koncertu.

## Formy spoluviny.

Vladimír M í š a (Brno).

(Dokončení.)

O účastenství platí dále tyto všeobecné zásady :

1. Pro trestnost účastníků je podstatnou podmínkou, aby čin pachatelův byl trestný, byť i jen jako pokus. Není-li tento čin trestným, pak jakákoliv účast na něm jest rovněž beztrestná. Proto není považována za trestnou pomoc k sebevraždě, až lze na ni vztahovati předpis § 335 (sb. n. s. 1483).

Dospěla-li činnost pachatelova ke stupni, kdy lze označiti ji jako objektivně nebezpečnou, a pachatel *dobrovolně* od dokonání ustoupil, není splněna skutková podstata § 8 a jsou tedy i účastníci beztrestní; ustoupil-li však pachatel z důvodů na je-